

GLASBENONARODOPISNI INŠTITUT ZRC SAZU (1985-1995)

Glasbenonarodopisni inštitut Znanstvenoraziskovalnega centra Slovenske akademije znanosti in umetnosti je ob svoji 60. obletnici leta 1994 s sklepom Predsedstva SAZU ponovno postal samostojni inštitut z naslednjimi oddelki in raziskovalci: *Oddelek za etnomuzikologijo* (mag. Igor Cvetko, mag. Robert Vrčon, Maša Komavec, zunanji sodelavec Julijan Strajnar), *Oddelek za tekstologijo* (dr. Marjetka Golež, dr. Marko Terseglav in zunanja sodelavka dr. Zmaga Kumer), *Oddelek za etnokoreologijo* (Mirko Ramovš), *Zvočni arhiv in studio* (dipl. ing. Drago Kunej). Predstojnica inštituta je dr. Marjetka Golež.

Od praznovanja 50. obletnice GNI je minilo 10 let. Klasično praznovanje 60. obletnice je inštitut zamenjal s tremi pomembnimi dogodki:

1) 1. februar 1994 - otvoritev novih prostorov: zvočnega arhiva in studia ter podpis medakademijske pogodbe med Slovensko in Avstrijsko akademijo ter med GNI (tedaj še sekcija) in Phonogrammarchivom z Dunaja o znanstvenem sodelovanju z začetnim "pilot projektom" - "Shranjevanje in varovanje posnetkov slovenskega gradiva z avstrijskega Koroškega."

2) 24. april 1994: 70-letnica rojstva znanstvene svetnice v pokoju dr. Zmage Kumer.

3) 31. maja 1994 je Predsedstvo SAZU sklenilo, da je GNI ponovno samostojni inštitut.

Kronološko lahko v teh desetih letih nanizamo nekaj pomembnejših dogodkov in dosežkov, ki so jih sodelavci inštituta zapisovali v inštitutski dnevnik. Leta 1985 je takrat še Sekcija za glasbeno narodopisje ISN štela šest sodelavcev, upravitelj celotnega ISN pa je bil etnokoreolog Mirko Ramovš, ki je funkcijo opravljal do leta 1991, ko jo je predal Julijanu Strajnarju. Leta 1986 je na inštitut prišla tekstologinja Marjetka Golež, v pokoj je 1988 odšla dr. Zmaga Kumer, 1. 5. 1989 je prišel etnomuzikolog Robert Vrčon, 1. 9. 1993 smo zaposlili dipl. ing. Drago Kuneja, aprila 1995 se je upokojil Julijan Strajnar, 1. 9. 1995 pa je v inštitut prišla etnomuzikologinja Maša Komavec. Do leta 1990, ko je dobil prostore na Novem trgu 5/II, je imel inštitut prostore na Wolfovi 8. V letu 1994, 1. 2., je slovesno odprl nov Zvočni arhiv s presnemalnim studiem, novembra istega leta je preselil zvočno gradivo v klimatizirane in protipožarno zaščitene prostore.

Znanstvena infrastruktura, ki jo je za stroko opravljal Sekcija za glasbeno narodopisje in jo sedaj opravlja GNI, je v glavnem naslednja:

Sistematično in izčrpno raziskovanje slovenske ljudske pesmi, glasbe in plesa na temelju terenskih raziskav, evidentiranja in kritične obdelave virov ter gradiva, sistematizacije in katalogizacije terenskega arhivskega gradiva s poudarkom na zaščiti in preureditvi zvočnega arhiva, teoretičnih raziskav, objav razprav, virov in gradiva, izdelave pesemske, zvočne in plesne dokumentacije v obliki knjižnih izdaj, plošč, kaset, CD-jev idr.

Prva pomembna naloga GNI je kontinuirano, neprekinjeno izdajanje zbirke slovenskih ljudskih pesmi: Korpus *Slovenske*

ljudske pesmi. SLP (25 knjig). Naloga vključuje terensko snemanje, dokumentiranje, arhiviranje, glasbeno in tekstovno transkribiranje, katalogiziranje, znanstveno obdelavo zbrane gradiva in objavo posameznih tematsko urejenih zbirk ljudskih pesmi. Naj omenim samo nekatere: Zmaga Kumer, Slovenske ljudske pesmi Koroške, 1. knjiga: Kanalska dolina, 1986; 2. knjiga: Ziljska dolina, 1987; Zmaga Kumer, Lepa si, roža Marija... Zbirka slovenskih ljudskih pesmi o Mariji, 1989; Julijan Strajnar, Marko Terseglav, Porabska pesmarica, 1989; Zmaga Kumer, Oj, ta vojaški bobnen, Slovenske ljudske pesmi o vojaščini in vojskovanju, 1992; Slovenske ljudske pesmi Koroške, 3. knjiga, Spodnji Rož, 1992; Terseglav, Golež, Cvetko, Strajnar: Slovenske ljudske pesmi 3 - Legendarne in socialne, 1992; Julijan Strajnar, Rožmarin - trejezična zbirka slovenskih ljudskih pesmi, 1992; Zmaga Kumer, Čez polje pa svetinja gre, Iz izročila nabožnih pripovednih pesmi na Slovenskem, 1994; Zmaga Kumer, Mi smo prišli nocoj k vam, Slovenske kolednice, 1995.

Druga temeljna raziskava je *Etnomuzikološka podoba slovenskega ljudskega glasbenega in zvočnega izročila*. Vsebuje temeljite in stalne etnomuzikološke raziskave, ki obsegajo topografske terenske raziskave doslej neraziskanih območij Slovenije, prikaz otroškega vokalnega in instrumentalnega izročila in iger na Slovenskem, urejanje zbirke ljudskih instrumentov, ugotavljanje značilnosti ljudskega petja po posameznih pokrajinah na Slovenskem, raziskava fenomena pritrkavanja na Slovenskem kot enega najbolj izvirnih pojavov v slovenski ljudski glasbi. Navedli bomo nekatera pomembnejša dela: Julijan Strajnar, Pitrkavanje - gramofonska plošča, spremna beseda, transkripcije in priložena knjižica, 1985; Zmaga Kumer, Die Volksinstrumente in Slowenien. - Handbuch der europäischen Volksmusikinstrumente, 1986; Igor Cvetko, Jest sem Vodovnik Juri (M. Golež, dve poglavji), O slovenskem ljudskem pevcu, 1988; Julijan Strajnar, Citira, Instrumentalna glasba v Reziji, 1988; Igor Cvetko (ur.), Med godci in glashbili na Slovenskem (zbornik prispevkov), 1991.

Tretja raziskava: *Slovenski ljudski plesi* vsebuje stalne in sistematične etnokoreološke raziskave, ki prinašajo s svojim končnim rezultatom značilno plesno izročilo na Slovenskem. Naloga vsebuje stalno terensko delo, dokumentiranje, arhiviranje plesov, kinetogramsko analizo plesov ter knjižne izdaje gradiva in raziskav slovenskih ljudskih plesov po posameznih pokrajinah v Sloveniji. Npr.: Mirko Ramovš, Polka je ukazana, Plesno izročilo na Slovenskem - Dolenjska, Gorenjska, Notranjska, 1992; Polka je ukazana, Plesno izročilo na Slovenskem - Bela krajina, 1995; da ne omenim množice scenarijev za TV oddaje o ljudskih plesih idr.

V letu 1993 pa se je prej omenjenim raziskavam pridružila še ena, in sicer *Preureditev in zaščita zvočnega arhiva GNI ZRC SAZU*, ki je namenjena zaščiti, ohranitvi, preureditvi in publiciranju unikatnega zvočnega gradiva GNI - 1.800 magnetofonskih trakov, filmov, plošč, kaset, videokaset - **ednega znanstvenega zvočnega arhiva na Slovenskem**. To dragoceno gradivo z vsega slovenskega etničnega ozemlja je

etnična legitimacija Slovencev, celotna zbirka ljudskih pesmi, instrumentalnih viž, pripovedovanja ter opisov šeg in plesov (50.000 arhivskih enot). Presnemavanje starih unikatnih posnetkov je obenem priložnost za njihovo sistematiziranje, računalniško dokumentiranje in tonsko čiščenje. Rezultat tega dela je dokončan "pilot projekt" (mednarodni projekt): 184 originalnih trakov zvočnega gradiva, posnetega med 1955 in 1984 na avstrijskem Koroškem, je arhiviranih na 137 arhivskih studijskih analognih trakovih in 69 digitalnih kasetah (DAT) (Kunej). Vse presneto gradivo je tudi arhivirano in dokumentirano v 164 Zapisnikih, v katerih smo sodelavci GNI s pomočjo terenskih zvezkov in poslušanja trakov sestavili podrobno tehnično in vsebinsko dokumentacijo o posnetkih. 19. 6. 1995 je bila v prostorih Avstrijske akademije znanosti in umetnosti slovesnost ob koncu "pilotskega projekta", ki je rezultat sodelovanja med GNI in Phonogramarchivom z Dunaja.

Poleg zbirk pesmi, plesov, instrumentov, glasbe pa so sodelavci GNI v desetih letih napisali množico člankov, razprav, ocen, imeli predavanja po srednješolskih in visokošolskih ustanovah, urejali zbornike, napisali magistrske naloge (Cvetko, Vrčon, Golež), doktorske disertacije (Golež, Terseglav) (glej Letopis SAZU), pripravili vrsto radijskih in televizijskih oddaj idr. Naj omenim še dve znanstveni deli, ki sta nedvomno zaznamovali stroko: Marko Terseglav, *Ljudsko pesništvo*, Literarni leksikon, 1987; Zmaga Kumer, *Etnomuzikologija*, Razgled po znanosti o ljudski glasbi, 1988 (/1969/, 1977). Inštitut je pripravil več znanstvenih posvetovanj (1988 v Rezliji), razstav (1991 razstava o ljudskih instrumentih v Etnografskem muzeju, avtor Julijan Strajnar), sodeloval je v okviru Festivala znanosti 1995, 4. oktobra 1995 je bil Dan odprtih vrat GNI, Glasbenonarodopisni inštitut je bil soudeležen pri organizaciji etnološkega kongresa 1995, sodelavci so odhajali na študijska izpopolnjevanja v tujino, so člani različnih komisij, odborov, mednarodnih znanstvenih institucij (IOF, IASA, ICTM, Kommission für Volksdichtung...), posamezniki so dobitniki nagrad: npr. dr. Zmaga Kumer je dobitnica Herderjeve nagrade 1992 idr. (Vsi bibliografski podatki o sodelavcih GNI so objavljeni v Letopisih SAZU.)

Delo inštituta določa projektno delo, tako da imamo na Ministrstvu za znanost in tehnologijo Republike Slovenije prijavljena dva pomembnejša projekta: 1. *Temeljne raziskave slovenskih ljudskih pesmi, glasbe in plesa*, nosilec projekta bo v 5-letnem obdobju od 1996 pa do 2001 dr. Marko Terseglav, ter 2. *Preureditev in zaščita zvočnega arhiva GNI ZRC SAZU*, katerega nosilka je dr. Zmaga Kumer.

Prvi projekt je temeljni in ga lahko predstavimo takole: Projekt vključuje kompleksne raziskave ljudske duhovne kulture v vseh njenih segmentih, ki omogočajo vedenje o nas samih, pomembni pa so še za uveljavljanje Slovenije v evropskih in svetovnih integracijah. Znanstveno delo poteka na dveh ravneh: a) raziskovanje univerzalnih prvin in b) raziskave specifičnosti, ki jih etnosi oz. narodi ustvarjajo v lastnem kulturno-zgodovinskem in jezikovnem prostoru, v katerem gradijo svojo identiteto.

Drugi projekt je Preureditev in zaščita zvočnega arhiva GNI ZRC SAZU, ki ga lahko opišemo takole: Zvočni arhiv GNI ZRC SAZU pomeni enega najtrdnjših dokazov slovenske narodne samobitnosti in je nenadomestljiv vir informacij o slovenski ljudski pesemski, glasbeni in plesni ustvarjalnosti. Natančne tekstovne, etnomuzikološke in etnokoreološke analize vsega zapisanega in predvsem posnetega glasbenega in plesnega izročila, njegova sorodnost z drugimi glasbenimi kulturami v bližnji in daljni okolici torej bistveno prispevajo k ugotavljanju

etnogeneze slovenskega naroda. Glavni namen projekta je torej zaščititi in ohraniti za slovenski narod izredno pomembno unikatno narodovo zapuščino ter strokovnjakom pripraviti trdno osnovo za znanstveno delo.

Oddelek za tekstologijo. V tem oddelku raziskujejo znanstvena svetnica v pok. dr. Zmaga Kumer, znanstveni sodelavec dr. Marko Terseglav in znanstvena sodelavka dr. Marjetka Golež. Vsi trije se ukvarjajo z besedili ljudskih pesmi, njihovo vsebinsko in formalno analizo. Zmaga Kumer se ukvarja s komparativnimi študijami na področju raziskovanja balad, z ritmično in verzno analizo, z instrumenti, z zbirkami ljudskih pesmi idr. Marko Terseglav se posveča teoretičnim vprašanjem folkloristike, uskoški tradiciji na Slovenskem, vprašanjem ljudske in umetne pesmi, življenju ljudske pesmi v sodobnem času, razmerju med folkloristiko in etnologijo idr. Marjetka Golež raziskuje podobo človeka v ljudski pesmi, vlogo ženske v ljudski baladi, zanima jo ljudska pesem in umetna poezija, predvsem elementi ljudskega v sodobni slovenski poeziji, prozi, posebna muzikalnost ljudskega v sodobni poeziji, medbesedilni aspekti med ljudskim in umetnim ter teme in vsebine v ljudskem pesništvu.

Za znanstveno raziskovanje ljudskega pesemskega gradiva je potrebno strokovno arhivirano in obdelano ljudsko gradivo, ki ga posnamemo na terenu. Zato nam je poleg rokopisnih zbirk (od OSNP do zapuščine Valensa Voduška) v posebno pomoč zbirka zvočnih posnetkov ljudskih pesmi in instrumentalnih melodij, deloma opremljena s transkripcijami, s kartotekami na listkih v šestih izvodih, da je mogoče vsako pesem najti po šestih kriterijih: po tekoči številki, po kraju zapisa, po vsebini besedila, po prvem verzu, po začetku melodije in po metričnem obrazcu. Zvočni posnetek je zares uporaben šele s transkripcijo, ki obsega notni zapis melodije, narečni zapis besedila in vse potrebne podatke, zapisane na pripadajočem ovitku. Transkripcije so shranjene v oštevilčenih mapah, za vsak trak ena. Delo tekstologa je, da pod melodično transkripcijo podpiše besedilo, naredi ovitek - "srajčko", v katerega vnese vse prej navedene podatke, pa še morebitne opombe o pevcu na zadnjo stran. Tekstologovo ali besediloslovčevno delo poteka od terenskega snemanja, vpisovanja v terenske zvezke, arhiviranja, pisanja seznamov melodij, besedil, brskanja po rokopisnih in drugih zapisih, poslušanja trakov, transkribiranja, pisanja besedil po kronologiji zapisa ali posnetka do pisanja komentarjev in končno do znanstvene analize posameznega tipa pesmi. Na podlagi zbranega in obdelanega gradiva in s pomočjo interdisciplinarne literature ter strokovnega znanja, ki ga vsak tekstolog prinese s seboj v procesu izobraževanja, lahko nastanejo članki, razprave, knjige, referati, predavanja, scenariji, elaborati idr.

Bibliografija vseh treh sodelavcev (glej Letopise SAZU) kaže na vse prej navedene smeri dela, raziskovanja in objavljanja.

Perspektive GNI v prihodnje: poleg korpusa SLP želi inštitut sam producirati CD-je, plošče in kasete, si ustvariti računalniško bazo podatkov, Zvočni arhiv GNI naj bi postal državni arhiv Republike Slovenije za tovrstno gradivo, leta 1997 želi organizirati Mednarodno posvetovanje raziskovalcev balad, aktivno želi sodelovati v izgrajevanju slovenske nacionalne identitete, ki brez ljudske duhovne kulture ne bi niti obstajala oziroma bi se utopila v internacionalnosti prvin, v katerih bi bile nacionalne prvine neprepoznavne.

GNI je edina ustanova v Sloveniji, ki zbira in hrani zvočno gradivo slovenske ljudske ustvarjalnosti, se ukvarja z znanstvenimi raziskavami ljudske duhovne kulture in jo raziskuje kot najtransparentnejšo obliko nacionalne identitete.

Summary

THE INSTITUTE OF ETHNOMUSICOLOGY AT THE SCIENTIFIC-RESEARCH CENTRE OF SLOVENE ACADEMY OF SCIENCES AND ARTS (1985-1995)

Marjetka Golež

The Institute of Ethnomusicology at the Scientific-Research Centre of Slovene Academy of Sciences and Arts became, after 60 years of its operation, the independent Institute again in 1994, after the decision of the Chairmanship of The Slovene Academy of Sciences and Arts. The Institute has following sections and researchers: the Section for Ethnomusicology (Igor Cvetko, M. A., Robert Vrčon, M. A., Maša Komavec and the outside collaborator Julijan Strajnar), the Section for Textology (Marjetka Golež, Ph.d., Marko Terseglav, Ph.d. and the outside collaborator Zmaga Kumer, Ph.d.), the Section for Ethnochoreology (Mirko Ramovš) and the Archive for Recordings and Studio (Drago Kunej, graduated engineer). The head of the Institute is Marjetka Golež, Ph.d.

At its 60th anniversary the Institute opened new rooms for the archive for recordings and studio. They also signed the interacademy agreement with the Slovene and Austrian academies and also with the Institute of Ethnomusicology and Phonogrammarchiv from Vienna. They started to collaborate in the "pilot project" research entitled Keeping and maintaining the recordings of audio material from the Austrian Carinthia. The Institute celebrated also the 70th anniversary of Zmaga Kumer, Ph.d.

The Institute of Ethnomusicology researches the Slovene folk songs systematically and thoroughly, as well as music and dance on the basis of fieldwork research, it keeps the recordings and has critical approach towards sources and audio material. It also deals systematically with the archival fieldwork material and puts special emphasis on the protection and reorganization of the archive of recordings, theoretical research, published treatises, sources and material and also to the preparation of documentation of songs, audio and dance material in book forms, records, tapes, compact discs etc. The researchers in the Institute focus also on two important projects: Basic research on the Slovene folk songs, music and dance and the international project Reorganization and protection of the audio material of the Institute of Ethnomusicology. The audio archive is about to become the only state archive of that kind in Slovenia.

In the Section for Textology Marko Terseglav, Ph.d., Marjetka Golež, Ph.d., and Zmaga Kumer, Ph.d., deal with the texts of folk songs and with the analysis of their form and content. The researchers do different things: go to fieldwork and record, write fieldwork notices, put collected material in the archives, write down the melodies, texts, research the manuscripts and other written sources, listen to the tapes, transcribe, write down the texts according to the written records or copies chronologically, they also write comments and scholarly analyses of specific types of songs.

The Institute of Ethnomusicology is the only institution in Slovenia which collects and keeps the audio material of the Slovene folk creativity.

Mirko Ramovš

UDK 793.3 : 394.3(497.12)

NALOGE SLOVENSKE ETNOKOREOLOGIJE V PRIHODNJE

Predmet dosedanjih raziskav je bil ljudski ples, ki ga je etnokoreologija opredelila kot ples, značilen za najširše plasti prebivalstva (ljudstva) na slovenskem etničnem ozemlju. Zato so bile raziskave usmerjene predvsem na podeželje. V ospredju je bilo preučevanje različnih pisnih virov ter terensko zbiranje gradiva - zapisovanje plesov, njihovih melodij in okoliščin, v katerih so plesi živeli. V prihodnje se bo raziskovanje plesnega izročila nadaljevalo na območjih, kjer to še ni bilo storjeno. Pred-

met raziskovanja ne bo v prvi vrsti ples, ampak človek kot plesalec, njegov odnos do plesa, njegovo doživljanje plesa, predvsem pa, kako se ples kaže kot oblika neverbalne komunikacije, pri čemer je mišljen izključno ples, v katerem ljudje iz vseh slojev sodelujejo zaradi osebnega razvedrila. V ospredju bo torej "plesno dogajanje".

Začetek znanstvenega raziskovanja ljudskega plesa na Slovenskem je povezan s Francetom Maroltom, us-